

ORZECZENIE

Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, ustalające warunki pracy i płacy robotników rolnych na rok żbowy 1935/36 na obszarze województw wileńskiego i nowogródzkiego.

Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza, powołana zporządzeniem Ministra Opieki Społecznej z dnia 12 grudnia 1934 r. („Monitor Polski” z dn. 9 stycznia 1935 r. Nr. 7) w składzie: Przewodniczącego Lesława Leszczyńskiego, Okręgowego Inspektora Pracy XII Okręgu, jako przedstawiciela Ministerstwa Opieki Społecznej, inż. Michała Banaszewicza, Rady Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, jako przedstawiciela Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, i Michała Krukowskiego, sędziego Sądu Grodzkiego w Wilnie, jako przedstawiciela Ministerstwa Sprawiedliwości — na posiedzeniach, odbytych w dniach 10 i 11 stycznia 1935 roku — po wysłuchaniu opinii przedstawicieli pracodawców i pracowników rolnych — postanowiła, co następuje:

C z ę ś ć I.

Warunki pracy i płacy ordynariuszy.

Art. 1.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje na rok żbowy zaczyna się od dnia 1-go kwietnia 1935 r., a kończy się 31 marca 1936 r. Obie strony obowiązują 3-miesięczny termin wypowiedzenia pracy, a mianowicie najpóźniej do dnia 31 grudnia 1935 r. włącznie.

Niewypowiedzenie indywidualnej umowy o pracę do dnia 31 grudnia 1935 r. oznacza zawarcie nowej na rok następny. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku może nastąpić wyłącznie na zasadzie orzeczenia Komisji Rozjemczej, lub z wyroku sądu państwowego w/g kompetencji.

Art. 2.

a) Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony pełnoletnich pracowników z normalną zdolnością do pracy: fernali, parobków, stróżów, pałuchów, polowych, karbowych, włodarzy i gułennych (ciwunów i namiestników), ugodzonych i pozostających na służbie w danym majątku przez okres roczny.

Orzeczenie niniejsze dotyczy również i tych ordynariuszy, w zakres obowiązków których wchodzi m. in. dozorowanie lasów, o ile nie zostali oni poddani, jako gajowi.

b) Pracownicy, którzy z powodu swych wad fizycznych lub umysłowych nie posiadają normalnych zdolności do pracy na roli, mogą być godze-

ni na warunkach niższych, niż przewiduje niniejsze orzeczenie, korzystają jednak ze wszystkich innych przepisów tego orzeczenia.

c) Stangretów nie uważa się za fernali, o ile pełnią stale obowiązki przy koniach cugowych.

Art. 3.

Zatargi, wynikię na tle umowy o pracę pomiędzy pracodawcami a robotnikami, regulują Komisje Rozjemcze, bądź sądy państwowe według kompetencji.

Do czasu uzyskania właściwego orzeczenia lub wyroku nie wolno:

1) pracownikom przerywać pracy,
2) pracodawcom wstrzymywać świadczeń — z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w art. 4-ym.

Art. 4.

a) W wypadkach wyjątkowo ciężkiego przewinienia ze strony pracownika, pracodawca może wstrzymać przed orzeczeniem Komisji Rozjemczej lub wyrokiem sądu świadczenia w zbożu i gotówce, w razie jednak wygranania sporu przez pracownika, pracodawca winien wydać wstrzymane świadczenia, przyczem Komisja Rozjemcza może przyznać prócz tego pracownikowi dodatek w wysokości nieprzekraczającej 2% miesięcznie od wstrzymanej należności.

b) W wypadkach wyjątkowo ciężkiego przewinienia ze strony członka rodziny pracownika, zamieszkałego wraz z nim i niepracującego w danym folwarku, pracodawca może zażądać usunięcia takiego członka rodziny z zajmowanego przez pracownika mieszkania służbowego. Niewykonanie tego żądania przez pracownika pociąga dla niego skutki, przewidziane w punkcie „a” niniejszego artykułu.

Art. 5.

Orzeczenie niniejsze stanowi w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 71, poz. 686) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych. Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki dla pracownika mniej korzystne, niż warunki niniejszego orzeczenia, są nieważne.

Warunki umów indywidualnych bardziej korzystne dla pracowników, niż warunki niniejszego orzeczenia, pozostają w mocy.

Art. 6.

Pracodawcy nie są uprawnieni do samodzielnej zmiany pewnych świadczeń w naturze na inne. Jeżeli jednak warunki gospodarze wymagają tej zmiany, może ona być dokonana przez bezpośrednie porozumienie stron z zawiadomieniem inspektora pracy.

Art. 7.

a) Pracownik otrzymuje od pracodawcy bezpłatnie książeczkę obrachunkową, podpisaną przez pracodawcę lub jego zastępcę, z warunkami umowy, kontrolą wydanych ordynarij i pensji wraz z potrąceniami oraz ze spisem powierzonych mu inwentarzy żywych i martwych; drugi egzemplarz książeczki, podpisanej przez pracownika, pozostaje u pracodawcy. Przy zmianie służby książeczki te z zakończonym obrachunkiem strony oddają sobie wzajemnie.

b) W wypadku niezdania inwentarza martwego w całości lub okaleczenia z winy pracownika inwentarza żywego — powierzonych pracownikowi i zapisanych do książeczki obrachunkowej, pracodawcy przysługuje prawo wstrzymania pracownikowi części świadczeń, których wysokość w razie sporu określa Komisja Rozjemcza.

Art. 8.

a) Zawarcie indywidualnej umowy z ordynariuszem nie może być uzależnione od trzymania przez niego posyłek.

Żony pracowników nie mogą być zmuszane do pracy. Dojenie krów i inne roboty odbywają się na zasadzie osobnej umowy (p. „b”).

b) W wypadkach zawarcia umowy o pracę z domownikami ordynariuszy, do pracowników tych stosują się postanowienia art. art. 3, 10, 13, 14, 29 części I niniejszego orzeczenia. Pozostałe warunki pracy i płacy tych pracowników normują umowy indywidualne.

Art. 9.

Stosowanie premjowego systemu płac względem ordynariuszy jest dozwolone.

Art. 10.

Rozkład godzin pracy ustala się według poniższej tabeli, przyczem robotnicy fernali mają być zwalniani przed południem o pół godziny wcześniej, aniżeli inne kategorie robotników, a to dla koniecznego obrządku inwentarza.

T a b e l a .

Miesiąc	Praca do południa	Przerwa na śniadanie	Przerwa na obiad	Praca po południu	Przerwa na południoczek
Styczeń	8—12	—	1,30	1,30—4,00	—
Luty	7,30—12	—	1,30	1,30—5,01	—
Marzec	1—10 11—20 21—31	—	1,30	1,30—5,30 1,30—6,00 1,30—6,30	—
Kwiecień	1—10 11—20 21—30	0,30	1,30	1,30—6,40 1,30—7,01 1,30—7,20	—
Maj	1—10 11—20 21—31	0,30	1,30	1,30—7,30 1,30—7,50 1,30—8,00	0,30
Czerwiec	1—10 11—20 21—30	0,30	2,00	2,00—8,20 2,00—8,20 2,00—8,30	0,30
Lipiec	1—10 11—20 21—31	0,30	2,00	2,00—8,30 2,00—8,20 2,00—8,00	0,30
Sierpień	1—10 11—20 21—31	0,30	2,00	2,00—7,50 2,00—7,30 2,00—7,00	0,30
Wrzesień	1—10 11—20 21—30	0,30	1,30	1,30—6,40 1,30—6,20 1,30—6,00	—
Październik	1—10 11—20 21—31	—	1,30	1,30—5,30 1,30—5,20 1,30—4,50	—
Listopad	7,30—12	—	1,30	1,30—4,15	—
Grudzień	8,00—12	—	1,30	1,30—3,45	—

Przyjmuje się za podstawę czas słoneczny z tem, że obowiązujący obecnie czas środkowoeuropejski różni się od niego o 40 minut wstecz; tak np. praca w styczniu, rozpoczynająca się we-

dług czasu słonecznego o godzinie 8-ej, według czasu środkowo-europejskiego rozpoczynać się będzie o godzinie 7-ej m. 20.

Za obopólną zgodą można zmienić ustalony w powyższej tabeli podział rozpoczęcia i końca pracy oraz przerw jedzeniowych, jednakże tylko w ten sposób, aby ogólna ilość godzin pracy pozostała niezmienną. Za początek pracy uważa się wyjście z podwórza, za koniec — zejście z pola. W wypadku, gdy pole leży dalej, niż 2 km od podwórza, pracownikowi należy zwolnić z pracy o 10 minut wcześniej w stosunku do każdego kilometra ponad 2.

Art. 11.

a) Obrządek inwentarza odbywa się poza godzinami pracy bez specjalnej dopłaty, przyczem pod inwentarzem należy rozumieć inwentarz pociągowy, powierzony danemu pracownikowi. Wstawanie do obrządku inwentarza oraz do naszykowania wozów i narzędzi powinno mieć miejsce nie wcześniej, niż na 2 godziny przed rozpoczęciem pracy. Obrok, siano i t. p. karm dla inwentarza ma być przygotowany uprzednio w godzinach pracy.

b) Kolejne dyżury przy inwentarze w nocy lub w dniu świątecznym obowiązują wszystkich fernali i parobków bez specjalnej dopłaty, przyczem pracownicy, dyżurujący w nocy, mają nazajutrz wolny czas do południa. Spania przy inwentarze w nocy w stajni lub na pastwisku nie uważa się za dyżur zwalniający od pracy nazajutrz.

Paszenie koni w nocy winno się odbywać przez specjalnych pracowników. W tych dniach, w których konie chodzą w nocy na pastwisko, fernali winni wyjść do pracy o pół godziny wcześniej, niż inni pracownicy.

c) W wypadku uchylenia się ordynariuszy-fernali od obrządku inwentarza pracodawca jest uprawniony do ugodzenia osobnego koniucha oraz potrącenia kosztu utrzymania koniucha z wynagrodzenia fernali, przyczem wysokość jednak potrącenia, przypadającego na jednego pracownika, nie może przekraczać 50 kg żyta na kwartał. Potrącenia z tego tytułu nie mogą być stosowane przed dniem 1 września 1935 r. Koniuch, o ile nim jest ordynariusz, podlega narówni z innymi ordynariuszami niniejszemu orzeczeniu.

d) Na żądanie pracodawcy w razie pilnej potrzeby pracownicy obowiązani są do pracy poza wyżej określonym czasem, lecz za wynagrodzeniem osobnym po 30 groszy za godzinę. Wynagrodzenie za nadgodziny nie ma zastosowania, jeżeli pracodawca udzieli następnie robotnikowi urlopu o 50% dłuższego, niż trwała praca w godzinach nadliczbowych.

Za samowolne opuszczanie roboty podczas godzin pracy i spóźnianie się do niej stosowane będą potrącenia w tym samym stosunku. Do robotników, pobierających wynagrodzenie za roboty wykonywane poza uornowanym wyżej czasem pracy, nie zaliczają się pastusi, koniuchy, stróże nocni i dozorczy, o ile wykonywane przez nich roboty nie przekraczają zakresu ich zwykłych obowiązków.

e) Kolejne wyjazdy, jako to: wyjazdy w dniu świątecznym do kościoła, wyjazdy po doktora i t. p., obowiązują wszystkich fernali i parobków bez specjalnej dopłaty. Wyjazdy, mające wyraźny charakter wyjazdów prywatnych (towarzyskich) poza godzinami pracy, winny być wynagradzane jak praca poza godzinami służbowymi.

f) Stróże nocni mają codziennie wolny czas do przerwy obiadowej. W czasie przerwy obiadowej obowiązani są do stróżowania, po przerwie zaś otrzymują czas wolny, równy przerwie obiadowej, stosownie do tabeli czasu pracy (art. 10).

Następnie stróże mogą być zatrudnieni przy robotach koło inwentarza, w domu i t. p., za wyjątkiem miesięcy: listopada, grudnia, stycznia i lutego. W czasie od 1 października do 31 marca stróż otrzymuje na czas warty kozuch dworski, przyczem warta nie może zaczynać się wcześniej, niż o godzinie 6-ej wieczorem.

g) Pastusi i koniuchy są wolni od pracy co trzeci dzień świąteczny (w niedziele i święta) i na ten czas zostają zastąpieni w swych obowiązkach przez innych, wyznaczonych w tym celu ordynariuszy. Zastępowanie pastucha i koniucha oraz paszenie koni w dniu świątecznym winno być opłacane zgodnie z art. 12-ym, jeżeli przypada na poszczególnego pracownika częściej, niż 4 razy do roku w każdym wypadku.

Art. 12.

Praca w dniu świątecznym, ustawą oznaczona, może być wykonywana tylko za obopólną zgodą i wynagrodzeniem po 35 groszy za godzinę.

Art. 13.

W dniu ulewne i wyjątkowej niepogody roboty w polu wykonywane być nie powinny.

Art. 14.

a) Pracodawców oraz ich zastępców obowiązują grzeczne traktowanie pracownika i ścisłe przestrzeżenie wszystkich warunków umowy. Pracownikowi obowiązują grzeczność wobec pracodawców i ich zastępców, ścisłe przestrzeżenie umowy, pilne i sumienne spełnianie obowiązków, dążność do jaknajwiększej wydajności pracy, stosowanie się do wszystkich zarządzeń pracodawcy i jego zastępcy, jeżeli takowe odnoszą się do wykonywania obowiązków służbowych, przestrzeżenie wszystkich przepisów porządkowych w obrębie folwarku oraz dbałe i staranne obchodzenie się z powierzonym sobie inwentarzem żywym i martwym.

b) W razie niestosowania się pracownika do wszystkich zarządzeń pracodawcy lub jego zastępcy, odnoszących się do wykonywania obowiązków służbowych oraz nieprzeżegania przez niego przepisów porządkowych, Komisja Rozjemcza na wniosek pracodawcy może potrącić pracownikowi część wynagrodzenia, nieprzekraczającego każdorazowo 1½-dniowego przeciętnego zarobku dorosłych pracowników dziennych w tej samej miejscowości.

c) Delegat, mąż zaufania (przedstawiciel robotników) nie może być z tego tytułu gorzej traktowany od innych pracowników.

Art. 15.

a) Pensję i ordynarij fernali, parobków, stróżów, pastuchów i polowych na rok służbowy 1935/36 ustala się, jak następuje:

I kategoria: pensja 90 zł oraz ordynaria 12 kwintali w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: nieświeskim, nowogródzkim z wyjątkiem gminy Dworzec — słonimskim z wyjątkiem gmin: Derewno, Byten, Szydłowice, Rohotna, Kozłowszczyzna i Kuryłowice, — oraz w gminie Mir pow. stołpeckiego, a także w obrębie miasta Wilna.

II kategoria: pensja 75 zł oraz ordynaria 12 kwintali w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: lidzkim, — szczuczyńskim, — baranowickim, — stołpeckim z wyjątkiem gminy Mir, — wołyńskim, — wileńsko-troczkim z wyjątkiem gmin: Orany, Olkieniki, Rudziszki, — oszmiańskim, — mołodeckim, — kłuckim gmin: Raków, Gródek, Radoszkowice, — oraz w gminach: Derewno, Szydłowice, Rohotna, Kozłowszczyzna i Krasne pow. stołpeckiego i w gminie Dworzec pow. nowogródzkiego.

III kategoria: pensja 60 zł oraz ordynaria 12 kwintali w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: wilejskim, — postawskim, — dziśnieńskim, — brasławskim, — święciańskim, — oraz w gminach: Orany, Olkieniki i Rudziszki pow. wileńsko-troczkiego i w gminach: Raków, Gródek, Radoszkowice i Krasne pow. mołodeckiego.

b) Pensję otrzymują ordynariusze kwartalnie zdołu, przyczem wypłata pensji winna następować nie później, niż w ciągu pierwszych 7 dni następnego kwartału.

c) Ordynarij wydaje się kwartalnie zgóry w pierwszych dwóch tygodniach każdego kwartału. Zboże wydawane na ordynarij musi być zdrowe i dobrze oczyszczone w gatunku, jaki posiada majątek.

Art. 16.

Fensja roczna karbowych, włodarzy i gumienych (ciwunów i namiesników) wynosi co najmniej o 25 zł w stosunku rocznym więcej, niż pensja ordynariuszy, wymienionych w art. 15; ordynaria zaś ich w stosunku rocznym wynosi 12 kwintali.

Art. 17.

Cała ordynaria zasadniczo wydaje się w życie z tem, że na żądanie jednej ze stron najwyższej 1/3 część ordynarii w każdym poszczególnym kwartale może być zamieniona na inne rodzaje zboża, jako to: jęczmień, grykę, pszenice lub groch, jeżeli majątek posiada te zboża w dostatecznej ilości; przy zarzaniu takiej oblicza się 1,5 kwintala żyta za 1 kwintal pszenicy i 1 kwintal żyta za 1 kwintal innego zboża.

Jeżeli ordynaria zostaje wypłacona z opóźnieniem w rachunku gotówkowym, a ceny w międzyczasie uległy zmianie, to suma należna z tego tytułu winna być przez pracodawcę wypłacona według cen terminu wypłaty. O ile zaś cena w tymże czasie uległa zmianie, pracodawcę obowiązują ceny w dniu wypłaty.

Art. 18.

Jeżeli przy rozwiązaniu umowy pracodawca nie wyda pracownikowi w całości należnej mu pensji lub ordynarii, pracownik może — w razie zawinione niewydania — żądać procentów zwłoki w wysokości do 2% miesięcznie, począwszy od dnia rozwiązania umowy.

Art. 19.

Mielenie zboża odbywa się na koszt pracodawcy w młynie przez niego wybranym. Najwyższej połowa zboża może być mielona na zwykły pszel i kaszę, reszta zaś na razówkę. Wzmiatanie mielenie pracodawca jest uprawniony do wydania 1 kwintala żyta lub też odpowiedniego równoważnika w gotówce.

Art. 20.

a) Ziemi ordynariusz otrzymuje:
1) we wszystkich powiatach województwa wileńskiego ogółem 36,5 ar., w tem 27 arów ziemi wynawożonej pod ziemiaki, 2,5 arów ziemi wynawożonej pod ogrodowiznę i 7 arów ziemi niewynawożonej pod len.

2) we wszystkich powiatach województwa nowogródzkiego ogółem 41 arów, w tem — 33,5 arów ni wynawożonej pod ziemiaki, 2,5 ar. ziemi wynawożonej pod ogrodowiznę i 5 arów ziemi niewynawożonej pod len.

W razie braku wynawożonej ziemi pod ziemiaki, pracodawca winien dać ziemi nieuynawożonej o 50% więcej. Wzmiatan gruntu mogą być dawane — zależnie od umowy — gotowe ziemiaki czyste bez ziemi, przyczem oblicza się 110 kg ziemiaków na 1 ar pola.

b) Sadzenie ziemiaków winno się odbywać — jeżeli się nie umówiono inaczej w danym majątku — w połowie — między początkiem a końcem sadzenia ziemiaków dworskich. Pole przeznaczane pod ziemiaki powinno być w takim samym stanowiątku, jak pole pod ziemiaki dworskie. Przygotowanie ziemi pod ziemiaki i obróbka ich winny być takie same, jak ziemiaków dworskich. Zastrzeża się, że wszystkie ziemiaki pracowników winny być sadzone obok siebie w jednym miejscu.

c) W majątkach, gdzie pracodawca posiada ziemiaki na zbyt i gdzie pracownicy rolni z powodu nieurodzaju ziemiaków nie posiadają obecnie na sadzenie i jeżeli w roku ubiegłym ziemiaków nie sprzedawali, właściciel winien ich dostarczyć w ilościach potrzebnych do sadzenia zwrotnych przez pracowników ze zbiorów 1934.

Art. 21.

a) Pracownik ma prawo trzymać jedną krowę z przychówkiem w okresie siania, przyczem otrzymuje ponadto w ciągu roku na okres zapuszczenia krowy — zależnie od wyboru pracodawcy — albo 120 litrów mleka, albo 120 kg żyta. Powyższy dodatek za obopólną zgodą może być zamieniony na utrzymanie przychówka.

b) Jeżeli pracownik krowy nie posiada, otrzymywać będzie po 1½ litra mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i 2½ litra mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich. W majątkach, w których stawia się za warunek przy umowie, aby pracownik nie trzymał wcale krowy, będzie on otrzymywał po 3 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i po 5 litrów dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich.

Pracownik otrzymuje mleko świeże, niezbeżenowane. W razie niemożności wydawania mleka — poza wypadkiem, przewidzianym w punkcie niniejszego artykułu — pracownik otrzymuje równoważnik w pieniądzu, zbożu i t. d., ustalony za obopólnym porozumieniem według miejscowych cen.

c) Krowy pracowników winny być utrzymywane latem na odpowiednim pastwisku, takim jak dla bydła dworskiego (z wyjątkiem sztucznych pastewników i łąk kośnych), jednak niekoniecznie wspólnie. Jeżeli krowy ordynariuszy pasą się oddzielnie od dworskich, wówczas w razie braku odpowiedniego pastwiska — otrzymywać będą zaloną paszę w dostatecznej ilości.

Podczas miesięcy zimowych otrzymywać będą pracownicy na sztukę bydła dziennie po 8,5 kg zdrowej siewki i plew zbożowych oraz po 2,5 kg siana; zamiast siana może być za obopólną zgodą wydany równoważnik w innych świadczeniach. Za siewkę uważa się krajaną słomę żytyną i jarzynową z dodatkami plew, przyczem siewka dla bydła ordynariuszy winna być taka sama, jak dla bydła dworskiego. Słomę na ściółkę dla inwentarza otrzymują pracownicy w miarę potrzeby.

d) W majątkach, w których bydło dworskie ubezpieczone jest od ognia, pracodawca ubezpiecza również obowiązkowo bydło pracowników. W wypadkach pożaru, wynikłego z winy lub nieostrożności pracownika, traci tenże prawo do pobierania odszkodowania za należące do niego spalone bydło. Wprowadzenie do dworskiej obywatelskiej sztuki bydła nie może nastąpić bez zezwolenia pracodawcy, a to dla uniknięcia zarazy.

Art. 22.

Pracownik ma prawo trzymać dowolną ilość trzody chlewnej w granicach istniejącego pomieszczenia w chlewach czeladnich. Trzoda winna być narówni z dworską zabezpieczona od zarazy.

trzech stosowanie szczepli ochronnych, lecz tylko za żądaniem i ryzyko pracownika.

Art. 23.

Trzymanie kur jest dozwolone. Kaczki wolno rzyć za wyjątkiem gospodarstw rybnych i specjalnie warzywnych. Trzymanie gęsi, gołębi i innego drobiu oraz królików zależne jest od umowy pracodawcą.

Art. 24.

Pracownik otrzymuje rocznie 20 metrów sześciennych drzewa szczapowego suchego, leżącego conajmniej pół roku.

Jeden metr sześcienny drzewa suchego szczapowego równa się:

1 1/4 m sześciennego przestrzennego drzewa szczapowego niesuchego,

1 1/2 m sześć. przestrzennego rąbanej karpiny,

2 1/4 q węgla kamiennego,

5,1 metrom sześć. przestrzennym torfu pracowanego,

6,8 metrom sześć. przestrzennym torfu deptanego,

10,2 metrom sześć. przestrzennym torfu sztychlowego,

1 kupce gałęzi wymiaru 1,75 metra szerokości, 1,75 metra wysokości i 2 metrów długości.

Torfi winien być wydawany w normalnie suchym stanie i przeciętnie dobrym gatunku. Pracownikowi opału sprzedawać nie wolno. Wybór materiału opałowego przysługuje pracodawcy z zastrzeżeniem, że conajmniej 1/4 opału winna być wydawana w materiale drzewnym.

Art. 25.

a) Mieszkanie pracownika winno się składać conajmniej z jednej izby z podłogą drewnianą oraz komory. Izby winny być wytykowane, a conajmniej dokładnie wylepione ze szczerlnymi drzwiami i oknami na zawiasach. Przy wznoszeniu nowych budynków służbowych należy uwzględnić wskazówki, umieszczone w wydawnictwie b. Ministerstwa Zdrowia Publicznego Nr. 4 p. t. „Inspekcja Mieszkańowa”.

b) W oknach mają być całe szyby; w razie stłuczenia szyby pracownik jest obowiązany wstawić ją w ciągu 2-ch tygodni. Wapna do bielenia dostarcza pracodawca dwa razy do roku w ogólnej ilości do 15 kg na mieszkanie. Piece mają być doprowadzone do porządku przed 1-ym listopada 1935 roku. Mieszkania winny mieć szczelny dach; dachy popsułe muszą być naprawione w ciągu miesięcy letnich. Tam, gdzie woda zacieka do mieszkań i piwnic pracowników, winny być one w ciągu lata odpowiednio zabezpieczone.

c) Pracodawcy i pracownicy winni dbać o to, aby otoczenie mieszkań pracowników było higieniczne. Obowiązuje wybrukowanie dostępu do studzien oraz zastąpienie zgnilych cembrzyn nowymi lub też zapewnienie pracownikom w inny sposób zdrowej i czystej wody do picia.

d) Zbiorniki na nawóz nie mogą się znajdować w bliższej odległości, aniżeli 20 metrów od mieszkań służbowych. Pracownicy mają składać nawóz ze swych chlewów w przeznaczonym na to miejscu. W pobliżu mieszkań mają się znajdować w dostatecznej ilości zasłonięte ustępy, które pracownicy obowiązani są utrzymywać w czystości i porządku. Gdzie jest odpowiednio pomieszczenie w dotychczasowych budynkach, jak również przy mieszkaniach nowowytbudowanych — powinna być urządzona łaźnia. W innych majątkach, o ile tylko istnieje możliwość — pracodawcy obowiązani są do urządzania kąpielni.

e) Jeżeli folwark posiada oświetlenie elektryczne, a instalacja na to pozwala, obowiązuje wprowadzenie go w mieszkaniach pracowniczych z jedną lampką na mieszkanie.

f) Pracownicy są obowiązani utrzymywać mieszkania w porządku; trzymanie inwentarza żywego w mieszkaniach jest stanowczo wzbronione. Sublokatorów nie wolno przyjmować bez zgody pracodawcy, któremu przy wprowadzeniu się ma być zameldowany skład rodziny pracownika.

Art. 26.

Pracodawca obowiązany jest dać pracownikowi pomieszczenie na opał i ziemniaki, miejsce dla bydła we wspólnej chlewni oraz pomieszczenie conajmniej dla dwóch sztuk trzody chlewnej.

Art. 27.

a) Do czasu wprowadzenia ubezpieczeń na wypadek śmierci żona lub dzieci zmarłego pracownika mają otrzymywać przez pół roku połowę pensji, połowę ordynarii, utrzymanie dla krowy, połowę ziemi pod ziemniaki, połowę dodatku na odżywianie, przewidzianego w art. 21 punkt „a”, oraz możliwość korzystania ze wszelkich świadczeń, przewidzianych w niniejszym orzeczeniu, na równi z innymi pracownikami. Jeżeli ziemniaki zo-

stały zasądzone przed śmiercią pracownika, rodzina zmarłego ma prawo do całego zbioru. Na koszty pogrzebu otrzymuje nadto tytułem zapomogi 20 złotych oraz trumnę, zrobioną na miejscu lub — w razie odmowy przyjęcia trumny, równoważnik w gotówce.

b) Mieszkający razem członkowie rodziny zmarłego pracownika, korzystający z powyższej zapomogi, mogą chodzić do pracy poza obrębem folwarku jedynie wówczas, jeżeli się do niej zobowiązali przed śmiercią pracownika. Wynagrodzenie członków rodziny zmarłego pracownika za pracę nie może być niższe od płac, obowiązujących w folwarku dla danej kategorii robotników.

Art. 28.

W razie śmierci żony pracownika otrzyma tenże tytułem zapomogi na pogrzeb 15 złotych, w razie śmierci dziecka powyżej lat 6-ciu — 10 złotych i poniżej lat 6-ciu — 5 złotych. We wszystkich tych wypadkach otrzyma tenże trumnę, zrobioną na miejscu, lub w razie odmowy przyjęcia trumny — równoważnik w gotówce.

Art. 29.

Na wypadek kalectwa lub śmierci robotnika, spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem przy pracy, pracownik ewentualnie jego rodzina korzysta w gospodarstwach poniżej 30 ha, jako nieobjętych ustawą z dnia 28.III. 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 396) z pełnych świadczeń, przewidzianych w niniejszym orzeczeniu do czasu polubownego lub sądowego zabezpieczenia praw pracownika, bądź jego rodziny, nie mniej jednak, jak przez pół roku. Postanowienie niniejsze w niczem nie ogranicza praw takiego robotnika, wypływających z przepisów kodeksu cywilnego. Może być jednak zastąpione zatwierdzoną przez Ministerstwo Opieki Społecznej ogólną umową, regulującą wzajemne prawa i obowiązki pracodawców i pracowników na wypadek kalectwa lub śmierci pracownika z powodu nieszczęśliwego wypadku przy pracy.

Art. 30.

a) W celu uniknięcia nieszczęśliwych wypadków mają być wprowadzone ochraniacze przy wszystkich tych maszynach, do których zastosować się dadzą.

b) Do siania nawozów sztucznych w większej ilości pracodawca daje pracownikowi ubranie (plócienniki), zaś przy mniejszej ilości, nie dając ubrania, dopłaca 20 gr od hektara. Prócz tego do siania nawozów sztucznych, gryzących, a zwłaszcza azotniaku wapna nie mogą być używane kobiety, pracownicy zaś używani do siania tych nawozów mają otrzymać ochraniacze na oczy.

Art. 31.

Do czasu wprowadzenia ustawowego ubezpieczenia na starość pracodawcom nie wolno przy końcu roku służbowego wręczać konotek tym ordynariuszom, którzy przepracowali na dobro pracodawcy lub danego gospodarstwa 25 lat, w tem przynajmniej 20 lat w charakterze ordynariusza, a pozostały czas w charakterze stołownika. Powyższy okres 25 lat liczy się od ukończenia 18-go roku życia. Przepis powyższy stosuje się do tych ordynariuszy, którzy stracili całkowitą lub częściową zdolność do pracy z tytułu starości i tytułem do ich zwolnienia nie może być niezdolność do pracy, lecz przewinięcia służbowe. Ordynariusze objęci niniejszym artykułem obowiązani są do wykonywania swych obowiązków w granicach swej zdolności do pracy, pomimo przepracowanych 25 lat. W wypadku stwierdzonej zupełnej niezdolności do pracy z powodu starości, pracownik nie jest obowiązany do pracy i w tym wypadku świadczenia jego mogą być obniżone, jednak nie niżej, niż do połowy świadczeń ordynariuszy. Udowodnienie zupełnej niezdolności do pracy lub jej zmniejszenia ciąży na pracowniku.

Art. 32.

Rezerwistom, powołanym na ćwiczenia lub w razie mobilizacji, wydaje się świadczenia zgodnie z obowiązującymi w tej mierze ustawami i nie uważa się tego za przerwę w pracy (do art. 31 niniejszego orzeczenia).

Art. 33.

a) Pracodawcy opłacają początkową naukę dzieci pracowników, tam, gdzie to wymaga osobnych dopłat. Poza tem pracodawcy utrzymują ochronkę dla dzieci w wieku od lat 4 do lat 7 w folwarkach, w których liczba tych dzieci przekracza 20. O ile pracodawca założył ochronkę, a dzieci pracowników w liczbie conajmniej 15 do ochronki w ciągu 3 miesięcy nie uczęszczały, pracodawca założoną ochronkę likwiduje, a poniesiony koszt 3-miesięcznego utrzymania ochronki rozkła-

da na wszystkich ordynariuszy, którzy, mając w tym wieku dzieci, tychże do ochronki nie posyłałi.

b) W razie uchylecia się pracodawcy od wykonania przepisów niniejszego artykułu, obowiązany on będzie wpłacić na ręce właściwego inspektora szkolnego na rzecz oświaty robotników rolnych danego powiatu sumę, odpowiadającą kosztom utrzymania ochronki i ochraniarki w ciągu roku służbowego.

Osiągnięty w tej drodze funduszem rozporządza Komisja, złożona w równej liczbie z przedstawicieli organizacji zawodowych pracodawców i pracowników rolnych pod przewodnictwem inspektora szkolnego przy współudziale właściwego inspektora pracy.

Prawo występowania o wykonanie niniejszego artykułu przysługuje pracownikom danego folwarku, właściwemu inspektoriowi pracy oraz właściwemu inspektoriowi szkolnemu.

c) Inspektor Pracy w porozumieniu z inspektorem szkolnym rozstrzyga, czy istnieją przeszkody do otwarcia ochronki, między innymi brak lokalu. Jako przeszkodę taką na okres niniejszego orzeczenia uznaje się zły stan gospodarczy w poszczególnych majątkach.

Art. 34.

Pracownik otrzymuje w ciągu roku 12 dni urlopu w dniu nieswiąteczne (święta obowiązują zgodnie z wydanymi w tej mierze ustawami), bez potrącać za świadczeń. Pracownik może zażądać w czasie zimy urlopu nieprzerwanego do 6 dni, przytem jednocześnie nie więcej, niż 1 z folwarku. Wybór dni urlopu odbywa się w porozumieniu z pracodawcą, z wyjątkiem wyjazdów, spowodowanych pisemnym wezwaniem związków zawodowych, w tych bowiem wypadkach pracodawca winien zgodzić się na zaproponowany dzień urlopu.

W czasie pilnych robót, jak siewy, żniwa, siano-kosy i kopanie, urlopy mogą być wydawane w wypadkach wyjątkowo pilnych. Wyjazdy na skutek wezwania urzędów państwowych nie są wliczane do urlopów. O ile pracodawca zgadza się na łączne dwa lub trzy dni urlopu, które obejmują jedno święto, dzień ten liczy się za dzień urlopu.

Pozatem odchodzącemu pracownikowi należy się 6 dni wolnych na wyszukanie pracy.

Art. 35.

Pracownikowi wyslanemu w drogę należy się tytułem strawnego za całą dobę 1 zł 40 gr, za obiad 70 groszy, za kolację 50 groszy. Dobę liczy się od 16 godzin wzwzy. Opóźnienie posiłku o 2 godziny nie pociąga za sobą opłaty strawnego. W drodze godziny pracy nie obowiązują.

Art. 36.

Pracownicy otrzymują furmanki:

a) w miarę potrzeby:

- 1) celem zwiezienia zboża do młyna w ładunkach wozowych oraz przywiezienia stamtąd maki i otrąb;
- 2) do wózków w dni powszednie swoich produktów rolnych, wyprodukowanych w tymże folwarku;
- 3) po księdza — z chrztem, słubem i pogrzebem.

b) co kwartał:

- 1) jedną wspólną furmankę w dzień świąteczny wybrany przez pracowników;
- 2) jedną wspólną furmankę do najbliższego miasta lub handlowego miasteczka w dniu targowym.

Fornalowi wyslanemu w drogę w interesie pracowników w dni świąteczne, czy też powszednie — nie należy się żadne dodatkowe wynagrodzenie.

Art. 37.

Wszyscy pracodawcy są obowiązani zawiadomić do dnia 15 marca 1936 r. odnośnie Urzędy Pośrednictwa Pracy o każdym wypowiedzeniu miejsca robotnikowi, jako też o każdym wolnym miejscu.

C z ę ś ć II.

Warunki pracy i płacy stołowników.

Art. 1.

a) Orzeczenie niniejsze obowiązuje na czas od 1 kwietnia 1935 r. do dnia 31 marca 1936 r. Obie strony obowiązują trzymiesięczny termin wypowiedzenia pracy. Niewypowiedzenie umowy o pracę w powyższym terminie oznacza zawarcie umowy na rok następny. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku może nastąpić na zasadzie orzeczenia Komisji Rozjemczej lub też wyroku sądu państwowego — według kompetencji.

b) Ustalenie terminu godzenia, wymawiania i zwalniania stołowników IV grupy pozostawia się umowom indywidualnym; terminy te winny być uwidocznione w książeczce obrachunkowej i stwierdzone podpisem opiekuna.

Art. 2.

Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony stołowników. Za stołowników uważa się pracowników rolnych — mężczyzn, kobiety i młodocianych — zamieszkałych w majątku, otrzymujących oprócz wynagrodzenia dworskie utrzymanie i ugodzonych — z wyjątkiem stołowników IV grupy — na okres roczny, nie zaś sezonowy, względnie pozostających na służbie w danym majątku przez okres roczny.

Art. 3.

Obowiązują następujące art. art. części I niniejszego orzeczenia, dotyczące ordynariuszy: 2 p. „b”, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 18, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37.

Art. 4.

Orzeczenie niniejsze stanowi w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 666) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych. Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki mniej korzystne dla pracowników, niż ustalone w niniejszym orzeczeniu, są nieważne. Warunki umów indywidualnych bardziej korzystne dla pracowników, niż warunki niniejszego orzeczenia, pozostają w mocy.

Art. 5.

Art. 11 części I niniejszego orzeczenia obowiązuje z tem, że na żądanie pracodawcy w razie pilnej potrzeby stołownicy obowiązani są do pracy poza czasem określonym w art. 10 części I niniejszego orzeczenia, lecz za wynagrodzeniem osobnym po cenach za godzinę o 75% wyższych od wynagrodzenia normalnego w gotówce.

Za samowolne opuszczanie roboty podczas godzin pracy i spóźnianie się do niej stosowane będą potrącenia w tym samym stosunku. Do robotników, pobierających wynagrodzenie za roboty wykonane poza określonym wyżej czasem pracy, nie zaliczają się pastuszy, koniuchy, stróże nocni, dozorczy oraz dziewczki do oprzątkania inwentarza, do doju i przy kuchni, o ile wykonywane przez nich roboty nie przekraczają zakresu ich zwykłych obowiązków.

Art. 6.

Praca w dni świąteczne ustawą oznaczone może być wykonywana tylko za obopólną zgodą i za wynagrodzeniem po cenach za godzinę o 150% wyższych od wynagrodzenia normalnego w gotówce.

Art. 7.

Ustala się cztery grupy stołowników:

I grupa — mężczyźni ponad lat 21 o pełnej zdolności do pracy, zdolni do wszystkich robót;

II grupa — chłopcy od lat 18 do lat 21;

III grupa — kobiety i dziewczęta ponad lat 18 oraz chłopcy od lat 16 do lat 18;

IV grupa — dziewczęta poniżej lat 18 i chłopcy poniżej lat 16.

Art. 8.

Płace w gotówce otrzymują stołownicy miesięcznie z dołu. Wypłata pensji winna następować nie później, niż w ciągu pierwszych 7 dni następującego miesiąca.

Art. 9.

a) Najniższe miesięczne płace stołowników w gotówce ustala się podług poniższej tabeli:

Powiaty względnie gminy	Wynagrodzenie miesięczne gotówkowe dla					
	I grupy		II grupy		III grupy	
	w mies. zimow.	w mies. letnich	w mies. zimow.	w mies. letnich	w mies. zimow.	w mies. letnich
I kategoria: powiaty: niewiśki, nowogrodzki, z wyjątkiem gminy Dworzec, — słonimski, z wyjątkiem gmin: Derewno, Byteń, Szydłowice, Rohotna, Kozłowszczyzna i Kuryłowice, oraz gmina Mir, pow. stołpeckiego, a także obręb miasta Wilna	14	20	12	17	11	14

II kategoria: powiaty: lidzki, szczuczynski, baranowski, stołpecki, z wyjątkiem gminy Mir, woleżyński, wileński - trocki, z wyjątkiem gmin: Orany, Olkieniki i Rudziszki, oszmiański, mołodziecki, z wyjątkiem gmin: Raków, Gródek, Radoszkowice i Krasne, oraz gminy: Derewno, Byteń, Szydłowice, Rohotna, Kozłowszczyzna i Kuryłowice, pow. słonimskiego i gmina Dworzec, pow. nowogrodzkiego.	13	19	11	16	10	13
III kategoria: powiaty: wilejski, postawski, dziśnieński, brasławski, święciański oraz gminy: Orany, Olkieniki i Rudziszki, pow. wileński - trocki, pow. — Raków, Gródek, Radoszkowice i Krasne, pow. mołodzieckiego.	12	18	10	15	9	12

U w a g a: Miesiące letnie — od maja do października włącznie; miesiące zimowe — od listopada do kwietnia włącznie.

b) Określenie płacy w gotówce stołowników IV grupy, ze względu na niejednakowe kwalifikacje pracowników tej grupy pozostawia się do umowy indywidualnej, przyczem warunki tej umowy winny być obowiązkowo wpisane do książeczki obrachunkowej i stwierdzone podpisem opiekuna.

Warunki umowy nie mogą przewidywać wynagrodzenia niższego niż 50% wynagrodzenia III grupy stołowników.

Art. 10.

a) Stołownicy wszystkich czterech grup otrzymują oprócz płacy w gotówce wspólne mieszkanie oraz całkowite utrzymanie.

b) Mieszkanie stołowników winno być suche, widne, bielone dwa razy do roku na koszt pracodawcy, dostatecznie oświetlone i opalane w miesiącach zimowych, oddzielne dla mężczyzn, oddzielne dla kobiet; w sprawie stanu mieszkań oraz otoczenia obowiązują przepisy art. 25 części I niniejszego orzeczenia. Każdy stołownik winien otrzymać łóżko lub prycze oraz co najmniej sienik z czystą słomą, zmieniając w razie potrzeby, nie mniej jednak, niż dwa razy do roku, a także mieć możność korzystania przynajmniej raz na miesiąc z kąpeli lub łaźni.

c) Pożywienie stołowników winno składać się co najmniej z trzech posiłków dziennie i odpowiadać pod względem ilości i jakości produktom oraz przyrządzenia wymaganiom higieny.

Art. 11.

Art. 28 części I niniejszego orzeczenia obowiązuje z tem, że ma on zastosowanie jedynie do członków rodziny stołownika, zamieszkałych w majątku.

C z ę ś ć III.

Warunki pracy i płacy rzemieślników.

Art. 1.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje na rok. Rok służbowy zaczyna się od dnia 1 kwietnia 1935 roku, a kończy się 31 marca 1936 roku. Obie strony obowiązują trzymiesięczny termin wypowiedzenia pracy, a mianowicie najpóźniej do dnia 31 grudnia 1935 r. włącznie. Niewypowiedzenie umowy o pracę do dnia 31 grudnia 1935 r. włącznie oznacza zawarcie umowy na rok następny. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku może nastąpić na zasadzie orzeczenia Komisji Rozjemczej lub też wyroku sądu państwowego według kompetencji.

Art. 2.

Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony rzemieślników folwarcznych: kowali, ślusarzy, mechaników, stolarzy, stelmachów, cieśli, ogrodników i t. p. stałych w wykwalifikowanych robotników, zatrudnionych w gospodarstwach rolnych, którzy pracują wyłącznie na korzyść pracodawcy bez prawa przyjmowania robót postronnych i zatrudnieni są tylko w swoim fachu.

Art. 3.

Orzeczenie niniejsze stanowi w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 666) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych. Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki mniej korzystne dla pracowników, niż ustalone w niniejszym orzeczeniu, są nieważne. Warunki umów indywidualnych bardziej korzyst-

ne dla pracownika, niż warunki niniejszego orzeczenia, pozostają w mocy.

Art. 4.

Obowiązują następujące art. art. części I niniejszego orzeczenia: 3, 4, 6, 7, 9, 10, 12, 14, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36 i 37.

Art. 5.

a) Na żądanie pracodawcy w razie pilnej potrzeby rzemieślnicy obowiązani są do pracy poza czasem określonym w art. 10 części I niniejszego orzeczenia, lecz za osobnym wynagrodzeniem po cenach za godzinę o 50% wyższych od płacy normalnej.

b) Przepis powyższy nie dotyczy ogrodników i innych pracowników, charakter zajęcia których powoduje konieczność wykonywania pewnych czynności poza ustalonym czasem pracy dziennej.

c) Puszczanie w ruch oraz zatrzymywanie silników przez mechaników winno się odbywać poza godzinami pracy bez specjalnej dopłaty.

Art. 6.

Pensja rzemieślników wynosi co najmniej dwukrotną pensję ordynariuszy (art. 15 części I). Płace w gotówce pobierają rzemieślnicy kwartalnie z dołu; wypłata pensji winna następować nie później niż w ciągu pierwszych 7 dni następującego kwartału.

Art. 7.

Rzemieślnicy otrzymują ordynarij co najmniej w tej wysokości, co ordynariusze (art. 15 części I). Ordynarij wydaje się kwartalnie zgóry w pierwszych dwóch tygodniach każdego kwartału. Zbawcze wydawane na ordynarij musi być zdrowe i dobrze oczyszczone, w gatunku, jaki posiada majątek.

Art. 8.

Art. 20 części I niniejszego orzeczenia obowiązuje z tem, iż rzemieślnik otrzymuje ogółem 44 ary ziemi, w tem 31,5 arów wynawożonej ziemi pod ziemniaki, 2,5 ara wynawożonej ziemi ogrodowej pod ogrodowiznę i 10 arów ziemi pod len.

Art. 9.

Art. 21 części I niniejszego orzeczenia obowiązuje z tem, że rzemieślnik ma prawo trzymać niezależnie od osobistej umowy z pracodawcą:

a) dwie krowy, lub

b) jedną krowę z dodatkiem 120 litrów mleka oraz 3 q żyta w stosunku rocznym.

Art. 10.

Art. 25 części I niniejszego orzeczenia obowiązuje z tem, że w mieszkanich, posiadających więcej niż jeden piec, normy opału podnoszą się o 30%.

Art. 11.

a) Wynagrodzenie rzemieślników, ustalone niniejszym orzeczeniem, nie obejmuje odszkodowania za zużycie instrumentów w wypadku, gdy pracownik został ugodzony z własnymi instrumentami.

b) Warunki wynagrodzenia ustalone w niniejszym orzeczeniu nie obowiązują w stosunku do ogrodników, ugodzonych na procenty tylko. W wypadku gdy ogrodnicy otrzymują oprócz pensji procentowe tantiemy, tantiemy te przy ustalaniu faktycznego wynagrodzenia danego pracownika winny być wliczane do wynagrodzenia, przyczem tam, gdzie wynagrodzenie łącznie z tantiemą jest niższe od warunków niniejszego orzeczenia, winno nastąpić odpowiednie wyrównanie na korzyść pracownika.

Oryginał niniejszego orzeczenia znajdować się będzie w Inspektoracie Pracy XII Okręgu w Wilnie.

Wilno, dnia 11 stycznia 1935 r.

(—) B. Leszczyński,
Przedstawiciel Min. Op. Społ.
i Przewodniczący N. K. R.

(—) M. Krukawski,
Przedstawiciel Min. Sprawiedliwości.

(—) M. Banasziewicz,
Przedstawiciel Min. Roln. i Ref. Roln.